

Bogdan Giemza SDS

Trzebnica

ORCID: 0000-0003-0744-546X

REALIZACJA SYNODALNOŚCI W KAPITUŁACH ZAKONNYCH NA PRZYKŁADZIE ZGROMADZENIA SALWATORIANÓW¹

*IMPLEMENTATION OF SYNODALITY IN RELIGIOUS CHAPTERS
BY THE EXAMPLE OF THE SALVATORIAN RELIGIOUS CONGREGATION*

ABSTRACT:

Instytucja kapituły zakonnej ma swoją wielowiekową tradycję. Od początku jest nierozzerwalnie związana z kształtowaniem się różnych form życia konsekrowanego. Na przestrzeni wieków przyjmowała ona różną formę, w zależności od proponowanej duchowości. W kontekście procesu synodalnego rozpoczętego w Kościele katolickim w dniu 9 października 2021 r. pod hasłem „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo, misja” i przygotowań do XVI Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, kapituła zakonna stanowi przykład, jak w praktyce realizować właściwie rozumianą synodalność. W ciągu kilkunastu wieków jej kształtowania zostały wypracowane szczegółowe normy zawarte obecnie w prawodawstwie ogólnokościelnym i w prawie własnym, które określają naturę, skład osobowy, zasady proceduralne i czas odbywania kapituł. Zostało to ukazane na przykładzie zgromadzenia salwatorianów. Oby osoby i instytucje zaangażowane w proces synodalny chciały czerpać z wielowiekowej tradycji sprawdzonej instytucjonalnej formy zarządzania, uczestnictwa i odpowiedzialności.

The institution of the religious chapter has a centuries-old tradition. From the beginning it has been inseparably connected to the development of the various forms of consecrated life. Over the centuries it has taken on different specificities depending on the proposed spirituality. In the context of the synodal process launched in the Catholic Church on the 9th of October 2021 under the theme “Towards a Synodal Church: communion, participation, mission” and the preparations for the 16th General Assembly of the Synod of Bishops, the religious chapter provides an example of how to put synodality, properly understood, into practice. In the course of several centuries of its development, detailed norms have been created, now contained in the legislation of the Universal Church as well as in particular law, which establish nature, composition, procedural rules and time of chapter meetings. This was shown on the example of the Salvatorian Congregation. Both persons and institutions engaged in the synodal process wanted to draw from the centuries-old tradition of the proven institutional form of management, participation and responsibility.

---

¹ Jest to poprawiona i poszerzona wersja artykułu *Kapituły zakonne jako wyraz synodalności*, który ukazał się w czasopiśmie „Społeczeństwo. Studia, prace badawcze i dokumenty z zakresu nauki społecznej Kościoła” 32,1 (2022), s. 60-69.

Słowa kluczowe: Kościół, synodalność, kapituła, uczestnictwo, kompetencje, salwatorianie

Keywords: Church, synodality, chapter, participation, competence, Salvatorians

WPROWADZENIE

Postulat przywrócenia praktyki synodalnej był obecny zarówno w pracach przygotowawczych, jak i w czasie dyskusji podczas Soboru Watykańskiego II (1962-1965). Owocem tych debat było motu proprio papieża Pawła VI *Apostolica sollicitudo* (Apostolska troska) z datą 15 września 1965 r., ogłoszone w trakcie czwartej sesji Soboru Watykańskiego II, powołujące na nowo do życia instytucję synodu biskupów w Kościele katolickim. W przemówieniu z 17 października 2015 r., wygłoszonym z okazji 50. rocznicy ustanowienia synodu, papież Franciszek uznał synod za jedno z „najcenniejszych dziedzictw” ostatniego soboru. Podkreślił przy tym, że jako biskup Rzymu od początku swojej posługi pragnął dowartościować synod, uznając „synodalność jako konstytutywny element Kościoła” i drogę, „której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia”². Wyrazem tego jest szereg inicjatyw papieskich³, w tym ogłoszenie konstytucji apostolskiej *Episcopalis communio* (O synodzie biskupów) z 15 września 2018 r.⁴, reformującej instytucję synodu biskupów i wprowadzającej wiele nowych regulacji oraz zwołanie XVI Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo, misja”. Rozpoczął go papież Franciszek dnia 9 października 2021 r. w Rzymie, a jego zakończenie przewidziane jest na jesień 2023 r.

W związku z synodem zostały opracowane różne dokumenty na poziomie Kościoła powszechnego, m.in. *Synodalność w życiu i misji Kościoła* (dokument przygotowany przez Międzynarodową Komisję Teologiczną), *Vademecum Synodu o synodalności* (sygnowane przez Generalny Sekretariat Synodu)⁵ czy list pasterski Konferencji Episkopatu Polski z dnia 7 października 2021 r. w związku z XVI Zgromadzeniem Ogólnym Synodu Biskupów, zatytułowany *Synod, czyli nasza wspólna droga*⁶. Także Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego

² Franciszek, „Synodalność” konstytutywnym wymiarem Kościoła, „L'Osservatore Romano” 36,11 (2015), s. 4-8.

³ J. Bujak, *Nauczanie papieża Franciszka o synodalności w kontekście współczesnej refleksji teologicznej i ekumenicznej*, „Collectanea Theologica” 91,1 (2021), 51–76.

⁴ Franciszek, *Konstytucja apostolska Episcopalis communio o Synodzie Biskupów*, Watykan, 15 września 2018 r., „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 71,2 (2018), s. 18-37.

⁵ Zbiór dokumentów poświęconych synodowi wydało Wydawnictwo Alleluja Księży Zmarłychwstańców w Krakowie pt. *Ku Kościołowi synodalnemu*, red. K. Wójtowicz, Kraków 2021.

⁶ List pasterski Konferencji Episkopatu Polski w związku z XVI Zgromadzeniem Ogólnym Synodu Biskupów, „Synod, czyli nasza wspólna droga”, <https://episkopat.pl/list-pasterski-w-zwiazku-z-xvi-zgromadzeniem-ogolnym-synodu-biskupow/> [dostęp: 29.06.2022].

i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego opublikowała z datą 24 czerwca 2021 r. *List do wszystkich osób konsekrowanych o drodze synodalnej*⁷. W dokumentach zwraca się uwagę na potrzebę wspólnotowego rozeznawania angażującego wiernych świeckich i duchownych, aby droga synodalna stała się stałą praktyką Kościoła.

Należy jednak zauważyć, że w dotychczasowych dokumentach nie ma odwołania do doświadczenia życia konsekrowanego, będącego tą częścią Kościoła, „która synodalność ma w genach od początku swego zaistnienia”⁸. Instytucją zakonną, która ma wszelkie znamiona synodalności i która nadto ma wielowiekową tradycję, jest kapituła zakonna⁹. Co więcej, kapituły zakonne mają wypracowane jasne procedury, czego nie można powiedzieć o procesie synodalnym.

Celem artykułu jest ukazanie kapituł zakonnych jako sprawdzonego modelu synodalności w Kościele. Najpierw zostanie nakreślony krótki szkic synodów po Soborze Watykańskim II, z akcentem na trwający synod poświęcony synodalności (1). Następnie zostanie przedstawiony rys historyczny rozwoju kapituł w instytutach zakonnych (2), ich rodzaje (3) oraz charakter jako wydarzenia zbawczego, kościelnego i rodzinnego (4). Uwaga zostanie zwrócona również na reprezentatywność i uczestnictwo w kapitule (5) oraz jej kompetencje i zadania (6). Całość analiz dopełnią uwagi dotyczące realizacji komunii, uczestnictwa i misji w ramach kapituł w zgromadzeniu salwatorianów (7).

1. SYNOD – OD WYDARZENIA DO PROCESU

Należy zauważyć, że po Soborze Watykańskim II idea synodu znalazła żywy oddźwięk zarówno w praktyce Kościoła powszechnego¹⁰, jak i w życiu Kościołów partykularnych. Jeśli chodzi o Kościół powszechny, to odbyło się piętnaście zgromadzeń zwyczajnych synodu biskupów, których pokłosiem są papieskie adhortacje¹¹, i trzy zgromadzenia nadzwyczajne. Ponadto miały miejsce zgroma-

⁷ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *List do wszystkich osób konsekrowanych o drodze synodalnej* (24.06.2021), „Biuletyn Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce” 73 (2021), s. 21.

⁸ K. Wójtowicz, *Synodalność w życiu konsekrowanym*, „Biuletyn Tygodniowy CIZ” 45 (2021), s. 2.

⁹ B. Zubert definiuje kapitułę zakonną jako kolegialny organ władzy w instytutach zakonnych, będący zgromadzeniem przełożonych i wybranych delegatów w celu dokonania wyboru przełożonych, załatwienia – zgodnie z prawem powszechnym i własnym – spraw całego instytutu (kapituła generalna), prowincji (kapituła prowincjalna) lub domu zakonnego (kapituła domowa). B. Zubert, *Kapituła zakonna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. B. Migut, Lublin 2000, kol. 674-675.

¹⁰ T. Rozkruit, *Znaczenie synodu biskupów dla współczesnego Kościoła*, „Roczniki Nauk Prawnych” 21 (2011) nr 1, s. 227-243; tenże, *Synody biskupów papieża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 3, s. 83-102.

¹¹ M.in. adhortacje: *Evangelii nuntiandi* Pawła VI, *Catechesi tradendae*, *Familiaris consortio*, *Christifideles laici*, *Pastores dabo vobis*, *Vita consecrata* Jana Pawła II, *Verbum Domini* Benedykta XVI czy *Evangelii gaudium*, *Amoris laetitia* Franciszka.

dzenia specjalne poświęcone sytuacji Kościoła na poszczególnych kontynentach¹² i zgromadzenia partykularne poświęcone oddzielnym Kościołom lokalnym, m.in. na temat sytuacji duszpasterskiej w Holandii. Także Kościół w Polsce podjął wyzwanie, organizując synody w poszczególnych diecezjach oraz synod plenarny¹³.

Dotychczasowe zwykle synody biskupów, nawet jeśli były poprzedzone odpowiednimi przygotowaniem, były wydarzeniem jednorazowym trwającym kilka tygodni. Papież Franciszek od początku zmierzał do przekształcenia synodu z jednorazowego wydarzenia w proces. Pierwsze oznaki takiego kierunku były dostrzegalne w przypadku zwyczajnego synodu biskupów poświęconego misji i powołania rodziny w Kościele i w świecie (2015 r.) oraz synodu poświęconego młodzieży (2018 r.). Usankcjonowaniem takiej metodologii była konstytucja apostołska *Episcopalis communio* z 2018 r., przekształcająca synod z jednorazowego wydarzenia w proces.

Według takich zasad odbywa się zwołane przez papieża Franciszka XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów pod hasłem: „Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja”. Nie jest to wydarzenie jednorazowe, ale rozłożony na trzy lata (2021-2023) proces synodalny. Synod został rozłożony na trzy fazy: pierwsza obejmuje konsultacje przeprowadzane wśród ludu Bożego w Kościołach lokalnych (diecezjach) – czas jej trwania został wyznaczony od 17 października 2021 r. do sierpnia 2022 r. Jako druga przewidziana jest faza obejmująca prowincje, regiony kościelne, synody partykularne, a w szczególności konferencje episkopatów – potrwa ona do marca 2023 r. Trzecią fazę stanowić będzie zgromadzenie biskupów z całego świata w Rzymie – przewidziana jest ona na jesień 2023 r. Otwierając XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów w dniu 9 października 2021 r., papież powiedział, że kluczowymi słowami synodu są: komunია, uczestnictwo i misja. Są one wyrażeniami teologicznymi i określają tajemnicę Kościoła. Podkreślał, że synod jest wydarzeniem kościelnym, wydarzeniem słuchania Ducha Świętego, a nie przejawem parlamentaryzmu czy badaniem opinii publicznej. Zwrócił też uwagę, że synod nie jest wolny od pewnych zagrożeń. Wskazał na trzy: formalizm, intelektualizm (abstrakcja) i bezczynność, ponieważ „zawsze się tak robiło”¹⁴.

Do sprawy synodu i trzech kluczowych słów powrócił Franciszek m.in. w przemówieniu do Kurii Rzymskiej w dniu 23 grudnia 2021 r. Zwrócił uwagę, że „synodalność jest stylem”, a „synod chce być doświadczeniem poczucia, że wszyscy

¹² Owocem synodów są m.in. adhortacje: *Ecclesia in America, Ecclesia in Europa, Ecclesia in Oceania* Jana Pawła II czy *Africae Munus* Benedykta XVI.

¹³ *II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001.

¹⁴ Franciszek, *Otwarcie XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, Watykan, 9 październik 2021 r., <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.pdf> [dostęp: 29.06.2022].

jesteśmy członkami większego ludu – świętego wiernego ludu Bożego”¹⁵. Wyjaśniając kluczowe słowa aktualnego synodu, powiedział, że „uczestnictwo” powinno „wyrażać się poprzez styl współodpowiedzialności”. Zaznaczył, że drugie słowo kluczowe – „komunia” nie wyraża się w demokratycznych zasadach większości czy mniejszości, „ale rodzi się w sposób istotny z relacji z Chrystusem”. „Nigdy nie będziemy mieli stylu ewangelicznego w naszych środowiskach – mówił papież – jeśli nie postawimy Chrystusa w centrum”. Z kolei „misja” jest tym, „co ratuje nas przed zamknięciem się w sobie”¹⁶.

W świetle naszkicowanych pokrótce zasad procesu synodalnego, który koncentruje się wokół komunii, uczestnictwa i misji, spróbujmy popatrzeć na kapituły zakonne.

2. ROZWÓJ KAPITUŁ ZAKONNYCH W PERSPEKTYWIE HISTORYCZNEJ

W celu zrozumieniu istoty kapituł zakonnych należy odwołać się do starożytności chrześcijańskiej, a konkretniej do pierwszych wspólnot monastycznych. Na przełomie III i IV w., zarówno w Kościele Wschodnim, jak i Zachodnim, zaczęły powstawać pierwsze wspólnoty monastyczne, a jej pierwszymi reprezentantami byli anachoreci. Ojcem tej formy naśladowania Jezusa był egipski pustelnik św. Antoni Pustelnik (ok. 250-356). W tym samym czasie, również w Egipcie, za sprawą św. Pachomiusza (287-346) rozwinęła się inna forma życia monastycznego – cenobityzm. Była to zorganizowana forma życia społecznego mnichów, dla których św. Pachomiusz napisał pierwszą regułę. W następnych wiekach, m.in. dzięki wybitnym postaciom, takim jak św. Bazyli Wielki (329-379) czy św. Benedykt z Nursji (ok. 480-547), nastąpił dalszy rozwój życia monastycznego¹⁷.

Kapituły mnisze miały początkowo charakter duchowo-praktyczny. Celem lepszego poznania zasad życia mniszego zawartych w regule św. Benedykta zrodził się w klasztorach benedyktyńskich zwyczaj codziennego porannego spotykania się mnichów. Podczas tych spotkań odczytywano fragmenty reguły, a opat dawał wyjaśnienia. Miejsce w klasztorze, gdzie odbywało się czytanie i wymiana myśli, nazywano kapitułarzem. Z biegiem czasu spotkania kapituły stały się okazją do rozpatrywania ważniejszych spraw klasztoru i podejmowania decyzji. Taki rodzaj konsultacji był wyrazem uczestnictwa mnichów w sprawowaniu władzy opata. Podczas tych spotkań opat wyznaczał również mnichom prace przewidziane na dany dzień. W czasie posiedzeń kapituły dokonywano także wyboru opata. Dla

¹⁵ Franciszek, *Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego. Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, 23 XII 2022, „L'Osservatore Romano” 42,1 (2022), s. 13.

¹⁶ Tamże, s. 13-14.

¹⁷ M. Kanior, *Monastycyzm chrześcijański: geneza, formy, cel*, „Peregrinus Cracoviensis” 1995, z. 1, s. 19-32.

podtrzymania jedności braci i wzmocnienia miłości, w klasztorach rządzących się regułą św. Pachomiusza organizowano w czasie Wielkanocy spotkania wszystkich mnichów, które przypominały współczesne kapituły generalne. Drugie roczne spotkanie członków klasztorów według reguły św. Pachomiusza odbywało się w sierpniu i poświęcone było sprawom administrowania dobrami materialnymi oraz było sposobnością do wyznaczenia nowych przełożonych poszczególnych klasztorów¹⁸. Wydarzeniem o charakterze duchowym były także praktykowane w klasztorach „kapituły win”, podczas których wszyscy mnisi oskarżali się przed całą wspólnotą z własnych braków i publicznych win popełnionych przeciwko regule¹⁹.

Nowe zadania kapituł ukształtowały się wraz z rozwojem życia mniszego i powstawaniem nowych klasztorów, a przełomowy był w tym względzie wiek XII. Kapituły przekształciły się wówczas z forów konsultacji w obrębie poszczególnych klasztorów w organy zarządzania składające się z przedstawicieli całego zakonu. Celem takich kapituł generalnych była troska o utrzymanie jedności między poszczególnymi klasztorami, z zachowaniem autonomii klasztorów. Druga ważna nowość dotyczyła wydawania norm prawnych. Początkowo kapituły nie miały władzy jurysdykcyjnej, dopiero z biegiem czasu stały się podmiotami najwyższej władzy w zakonie.

Formalne podstawy prawne dla kapituł generalnych zawierały konstytucje zakonu cystersów zredagowane przez św. Stefana Hardinga, opata klasztoru w Citeaux, z 1119 r., nazywane *Charta caritatis* (Karta miłości). W tym samym roku zyskały one aprobatę papieża Kaliksta II. W myśl *Charta caritatis* kapituły określał mianem generalnych winny odbywać się każdego roku z obowiązkowym udziałem wszystkich opatów i delegatami z wyboru reprezentujących mnichów. Stanowiły one najwyższy organ władzy ustawodawczej i sądowniczej, a zarazem ograniczały autonomię opatów. Sobór Laterański IV (1215 r.) nie tylko uprawomocnił instytucję kapituł generalnych w powszechnym ustawodawstwie kościelnym, ale także zarządził, aby odbywały się one co trzy lata we wszystkich opactwach. Ich celem było sprawdzenie zachowywania reguły, kontrola klasztorów i omówienie bieżących spraw. Wpływ na rozwój znaczenia kapituł miały także powstałe w XIII w. zakony żebrzące (franciszkanie i dominikanie), które przyjęły kapitułę jako formę zarządzania zakonem. Przyjęto w nich podział na trzy poziomy władzy przełożonych: generalny, prowincjalny i lokalny, co odpowiadało podziałowi administracyjnemu zakonu na prowincje i w ich ramach na poszczególne domy. Tym sposobem obok kapituł generalnych i domowych zaczęły funkcjonować kapituły prowincjalne. Reguły franciszkańskie i dominikańskie

¹⁸ B. Szewczuł, *Znaczenie nadzwyczajnych kapituł generalnych w instytucjach zakonnych*, „Prawo Kanoniczne” 62 (2019) nr 4, s. 30-33.

¹⁹ B. Szewczuł, *Ascetyczna praktyka kapituły win w instytucjach zakonnych*, „Studia Redemptorystowskie” 10 (2012), s. 476-485.

przewidywały większą partycypacją wszystkich członków zakonu we władzy na poszczególnych poziomach.

Instytucję kapituł jako organu sprawowania władzy przyjęły powstające w kolejnych wiekach zakony i zgromadzenia zakonne, męskie i żeńskie. Normatywne wskazania co do sposobu funkcjonowania kapituł generalnych wydała w 1901 r. Święta Kongregacja Biskupów i Zakonników. *Kodeks prawa kanonicznego* z 1917 r. nie wnosił nowych uregulowań, natomiast potwierdzał konieczność istnienia kapituł, które wraz z przełożonymi sprawują władzę nad podwładnymi²⁰.

Jak podkreśla B. Szewczuł, historia powstania i rozwoju kapituł generalnych ukazuje, „że od swoich początków były one organem wymagającym uczestnictwa pośrednio wszystkich członków klasztoru, a potem całych zakonów czy instytutów zakonnych życia konsekrowanego”²¹, co jest istotne w odniesieniu do aktualnie prowadzonego w Kościele procesu synodalnego.

3. RODZAJE KAPITUŁ

Kapituły, jako organowi władzy kolegialnej, *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 r. poświęca trzy kanony (kan. 631-633 KPK)²². Kodeks wymienia jedynie kapitułę generalną (kan. 631). Wskazuje także na możliwość istnienia innych rodzajów kapituł oraz podobnych zebrań, które funkcjonują na wzór kapituły generalnej (kan. 632).

Mając na uwadze reprezentatywność i kompetencje, można wyróżnić następujące rodzaje kapituł: kapitułę generalną, prowincjalną i domową oraz inne zebrania. Kapituła generalna jest najwyższym organem władzy kolegialnej w instytucie zakonnym i „powinna być ukształtowana tak, by reprezentując cały instytut, stała się prawdziwym znakiem jego jedności w miłości” (kan. 631 § 1). *Kodeks prawa kanonicznego* zawiera dyspozycję, że prawo własne poszczególnych instytutów zakonnych powinno określać porządek odbywania kapituły generalnej, skład osobowy oraz sposób załatwiania spraw. Prawodawca podaje przy tym ważne wskazanie, że „zgodnie z przepisami określonymi we własnym prawie, nie tylko prowincje i wspólnoty lokalne, lecz także każdy zakonnik może w sposób wolny przesłać do kapituły generalnej swoje życzenia i sugestie” (kan. 631 § 3). Jeśli instytut jest podzielony na prowincje, prawo własne przewiduje odbywanie kapituły prowincjalnej. Przez analogię do kapituły generalnej, prawo własne określa czas ich zwoływania, kompetencje, skład osobowy, zasady proceduralne (kan. 631

²⁰ B. Szewczuł, *Znaczenie nadzwyczajnych kapituł generalnych...*, s. 28-30. 34-38; B. Zubert, *Kapituła zakonna*, kol. 675.

²¹ B. Szewczuł, *Znaczenie nadzwyczajnych kapituł generalnych...*, s. 38.

²² *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku, zaktualizowany przekład na język polski, Poznań 2022.

§ 2). Kolejnym szczeblem udziału w kolegialnym sprawowaniu władzy są kapituły domowe i inne zebrania. Kapituła taka może być obowiązkowa na przykład w ramach przygotowania do kapituły prowincjalnej i po jej zakończeniu, celem złożenia sprawozdania, i może mieć różne kompetencje. Podczas takich spotkań omawiane są sprawy wspólnoty. Należy też podkreślić, że praktyka Stolicy Apostolskiej i tradycja poszczególnych instytutów nie dopuszczają możliwości istnienia kapituły generalnej czy prowincjalnej jako organu permanentnego na wzór przełożonych i ich rad. Po załatwieniu spraw, dla których zwołano kapitułę, zostaje ona zamknięta i rozwiązana²³.

Biorąc za podstawę kryterium przedmiotu obrad, kapituły dzielą się na: wyborcze, dokonujące wyboru przełożonego generalnego i zarządu generalnego, przełożonego prowincjalnego i zarządu prowincjalnego, a w niektórych instytutach także przełożonego domowego; robocze, zajmujące się sprawami legislacji, zarządzania, działalności apostolskiej i administracji dobrami; mieszane, na których dokonuje się wyboru przełożonego i zarządu oraz załatwia, zgodnie z prawem własnym, ważne sprawy danego instytutu.

Na podstawie zaś kryterium sposobu i czasu zwoływania wyodrębnia się kapituły zwyczajne, zwoływane w czasie przewidzianym w prawie własnym, na przykład po upływie sześcioletniej kadencji, ale również przed upływem kadencji, w razie zaistnienia wakatu stanowiska przełożonego generalnego oraz kapituły nadzwyczajne, zwoływane poza tym terminem przewidzianym przez prawo własne, celem załatwienia szczególnie pilnych spraw²⁴.

4. CHARAKTER KAPITUŁ

W świetle dotychczasowych uwag nasuwa się pytanie: czym jest kapituła? Czy tylko spotkaniem o charakterze jurydyczno-praktycznym? Właściwa odpowiedź musi uwzględniać fakt, że instytuty zakonne nie są zwykłymi stowarzyszeniami mężczyzn czy kobiet, ale podobnie jak cały Kościół – „rzeczywistością charyzmatyczną, a równocześnie instytucjonalną, mistyczną i socjalną, teologiczną i prawną”²⁵.

Wyraził to papież Franciszek w przemówieniu do uczestniczek kapituły Małych Sióstr Jezusa z 2 października 2017 r. Powiedział wówczas: „Obrady kapituły generalnej są czasem łaski dla każdego instytutu życia konsekrowanego. W klimacie

²³ B.W. Zubert, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2 cz. III, Lublin 1990, s. 92-96; A. Skorupa, *Kanoniczno-prawne obszary dialogu w życiu zakonnym*, „Kościół i Prawo” 10(23) 2021, nr 2, s. 186-190.

²⁴ B.W. Zubert, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia...*, s. 91; J. Wroceński, *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy w instytucie zakonnym*, „Sympozjum” 20 (2016), nr 2 (31), s. 211.

²⁵ S.M. Alonso, *Czym jest kapituła generalna?*, „Życie Konsekrowane” 3 (2000), s. 47.

modlitwy i braterskich uczuć zakonnicy zbierają się, aby słuchać Ducha Świętego, aby razem rozpatrywać wiele pytań i wyzwań, które stoją przed instytutem w tym konkretnym momencie jego historii. Jednak kapituła, będąca czasem refleksji nad kwestiami praktycznymi, jest przede wszystkim wspólnym doświadczeniem duchowym powrotu do źródła powołania, osobistym i wspólnotowym²⁶.

Jeszcze pełniejszą analizę charakteru kapituły zawarł przed laty w swoich rozważaniach Sługa Boży kard. Eduardo Pironio (1920-1998), prefekt Kongregacji ds. Zakonów i Instytutów Świeckich. Według niego kapituła jest wydarzeniem zbawczym, wydarzeniem kościelnym i wydarzeniem rodzinnym²⁷.

Kapituła jako wydarzenie zbawcze jest ważnym momentem w historii zbawienia i doświadczeniem szczególnej obecności i działania Jezusa. Aby tak się stało, muszą zaistnieć trzy elementy: słowo Boże, Duch Święty i nawrócenie. To Bóg ma przemawiać w trakcie kapituły i czyni to przez słowo Boże. Dlatego ważne jest, by wszyscy uczestnicy kapituły – indywidualnie i wspólnotowo – byli gotowi do słuchania i medytacji słowa Bożego. W obradach kapituły ważnym elementem jest otwarcie na działanie Ducha Świętego, by w prostocie serc być otwartym na natchnienia i pozwalać działać Duchowi Świętemu. Konsekwencją otwarcia na słowo Boże i moc Ducha Świętego jest gotowość uczestników kapituły do nawrócenia.

Po drugie, kapituła z natury swojej jest wydarzeniem kościelnym, a nie prywatną sprawą jakiegoś instytutu. Według E. Pironia, aby tak się stało, kapituła musi mieć przed oczyma Chrystusa, być otwarta na potrzeby świata i włączyć się w sprawy Kościoła lokalnego. Ostateczną normą i najwyższą regułą dla każdego instytutu zakonnego nie są konstytucje czy charyzmat założycieli, lecz osoba Jezusa Chrystusa, dlatego też kapituła musi spoglądać na Jezusa. Chodzi o odpowiedź na pytanie: w jakim stopniu poszczególni zakonnicy i wspólnota objawiają stylem swojego życia Jezusa? Następnie każda kapituła wpisuje się w konkretny moment historii świata i winna dawać odpowiedzi na pytania, które stawia dzisiejszy świat. Winna zatem być refleksją ewangeliczną nad ewangelizacją we współczesnym świecie. Wreszcie trzeba mieć na uwadze, że życie instytutu nie rozwija się obok Kościoła, ale w pewnym konkretnym Kościele. Życie wspólnoty zakonnej nie płynie „obok” Kościoła lokalnego, ale w nim.

Każda kapituła jest po trzecie spotkaniem rodzinnym, które winno odbywać się w klimacie szczególnego ubóstwa, nieustannej modlitwy i wielkiej miłości braterskiej. Uczestnictwo w kapitule domaga się ducha ewangelicznej wolności, świadomości, że nikt w Kościele nie jest posiadaczem całej prawdy, dlatego ubóstwo otwiera nas na obecność i działanie Boga. Innym zasadniczym momentem takiego rodzinnego spotkania jest modlitwa zarówno uczestników kapituły, jak i wszystkich członków

²⁶ Franciszek, *Wasze serca nie znają barier. Przemówienie do uczestniczek kapituły Małych Sióstr Jezusa*, Rzym, 2 października 2017, „L'Osservatore Romano” 38,11 (2017), s. 8.

²⁷ E. Pironio, *Refleksje na temat kapituły w instytutach zakonnych*, „Via Consecrata” 6,12 (2003), s. 36-38.

instytutu. Wreszcie kapituła, będąc spotkaniem rodzinnym, wymaga atmosfery wzajemnego szacunku, a nie agresji. Kapituła nie potrzebuje ludzi genialnych, ale otwartych na działalnie Ducha Świętego, zdolnych do służby dla innych.

5. REPREZENTATYWNOŚĆ I UCZESTNICTWO

Kapituła na mocy prawa jest osobą moralną kolegialną i działa kolegialnie. W kontekście procesu synodalnego spośród spraw formalnych związanych ze zwołaniem i przebiegiem kapituł zakonnych, zwróćmy uwagę jedynie na kwestię jej składu personalnego i możliwości udziału każdego członka instytutu w procesie procedowania spraw będących przedmiotem jej obrad.

Co do składu personalnego, prawo powszechnie podaje ogólną, ale bardzo ważną, zasadę, że uczestnicy kapituły winni reprezentować cały instytut, aby być w ten sposób znakiem jedności (kan. 631 § 1). Zazwyczaj uczestnikami kapituły są członkowie z urzędu i członkowie z wyboru. Szczegółowe normy zawiera prawo własne. Regulacje w niektórych instytutach zawierają dyspozycje, że podczas kapituły generalnej czy prowincjalnej powinno być więcej członków z wyboru niż tych z urzędu. Spotykamy również regulacje, w których te proporcje powinny być rozłożone po połowie. Ważny jest fakt, aby wszyscy profesii uczestniczyli w wyborach z prawem głosu czynnego. Prawo własne określa, czy głos bierny mają tylko profesii wieczysti, czy także profesii czasowi. W kontekście jedności całego instytutu jest ważne, aby wszyscy członkowie mieli realny wpływ na skład kapituły, podejmowali dyskusje, dzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem. Aby osiągnąć te cele, należy przy wyborze delegatów zharmonizować różne kryteria i unikać rozwiązań ekstremalnych²⁸.

J. Wroceński zwraca uwagę, że wybór delegatów na kapitułę do akt wielkiej odpowiedzialności, zważywszy na wagę decyzji podejmowanych na kapitule²⁹. „Członkowie kapituły – według tego Autora – powinni nie tylko czuć się rzecznikami swojej prowincji czy domu, ale powinni mieć w sobie coś z mentalności ustawodawcy całego instytutu. Powinni dbać przede wszystkim o dobro całości, nawet wtedy, gdy walczą o słuszne prawa okręgu czy domu; powinni umieć, gdy zajdzie tego potrzeba, poświęcić interesy poszczególnych grup czy osób dla dobra wspólnego”³⁰. Z kolei E. Pironio podkreśla, że uczestnicy kapituły winni być ludźmi prawymi, kochającymi Boga i zdolnymi do słuchania braci, dlatego też podstawowym warunkiem przy wyborze uczestnika kapituły winna być nie jego inteligencja, ale wewnętrzna wolność i zdolność do nawrócenia się³¹.

²⁸ B.W. Zubert, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia...*, s. 93; A. Skorupa, *Kanoniczno-prawne obszary dialogu...*, s. 186.

²⁹ J. Wroceński, *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy...*, s. 221.

³⁰ Tamże, 218-219.

³¹ E. Pironio, *Refleksje na temat kapituły...*, s. 37-38.

Owocność kapituły zależy nie tylko od jej uczestników, ale także od jej przygotowania i zaangażowania wszystkich członków instytutu. Stosownie do kan. 631 § 3 KPK i przepisów w prawie własnym, „nie tylko prowincje i wspólnoty lokalne, lecz także każdy zakonnik może w sposób wolny przesłać do kapituły generalnej swoje życzenia i sugestie”. Dodajmy, że taka możliwość istnieje również w odniesieniu do kapituły prowincjalnej. Zagwarantowanie takiej możliwości jest konsekwencją wymogu reprezentowania przez kapitułę całego instytutu. Trzeba mieć przy tym na uwadze kan. 633 § 1, który stanowi, że „organy partycypacji lub organy konsultacyjne mają wiernie wypełniać powierzone sobie zadanie, zgodnie z przepisami prawa powszechnego i własnego, oraz wyrażać w sposób właściwy dla każdego z nich troskę i współudział wszystkich członków w staraniach o wspólne dobro całego instytutu lub wspólnoty”. Nie można bezwzględnie oczekiwać, że złożony do kapituły wniosek będzie rozpatrzony pozytywnie, natomiast kapituła ma obowiązek rozpatrzenia wniosków, które napłynęły i udzielenia odpowiedzi. Najczęściej czyni to odpowiednia komisja do przestudiowania i uporządkowania nadesłanych wniosków³².

6. ZADANIA I KOMPETENCJE KAPITUŁY

Kapituła generalna lub prowincjalna jako organ władzy kolegialnej w instytucie ma władzę określoną prawem powszechnym i prawem własnym. Kan. 633 § 1 wymienia zasadnicze kompetencje kapituły. Są nimi: strzeżenie dziedzictwa instytutu, popieranie przystosowanej odnowy życia zgodnej z dziedzictwem instytutu, wybór najwyższego przełożonego, załatwianie ważniejszych spraw instytutu i wydawanie norm prawnych.

Kapituła powinna strzec dziedzictwa instytutu (*patrimonium*), a więc myśli i zamiarów założycieli wyrażonych w prawie własnym instytutu. Dotyczą one charyzmatu i natury instytutu, jego celu, charakteru i zdrowych tradycji. One bowiem decydują o jego tożsamości, miejscu w Kościele, wyróżniają go wśród innych wspólnot ludu Bożego i stanowią kryterium wierności jego członków.

Następnym zadaniem kapituły jest popieranie zgodnej z dziedzictwem przystosowanej odnowy, którą zalecił wszystkim instyutom zakonnym Sobór Watykański II w Dekrecie o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*.

Wybór przełożonego generalnego lub prowincjalnego – w zależności od rodzaju kapituły – to kolejne zadanie kapituły. Kapituła, oprócz wyboru przełożonego, przeprowadza również wybory na inne ważne stanowiska w instytucie: radnych generalnych, sekretarza i ekonoma.

³² B.W. Zubert, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia...*, s. 95; A. Skorupa, *Kanoniczno-prawne obszary dialogu...*, s. 187.

Kolejnym zadaniem kapituły jest załatwianie „ważniejszych spraw”. Przez „ważniejsze sprawy” należy rozumieć te, które odnoszą się do całego instytutu jako osoby prawnej, ale przekraczają kompetencje zwyczajnych i niższych organów rządzenia. Konkretnie wyliczają je zazwyczaj przepisy zawarte w prawie własnym.

Kapituła jest kompetentna w zakresie wydawania norm prawnych w sprawach odnoszących się do życia zakonnego, zasad formacji, apostołstwa czy administracji dobrami materialnymi instytutu. Zwraca się uwagę, że kapituła nie powinna ograniczać się do uchwalania przepisów prawnych, ale jej postanowienia winny wyznaczać istotne kierunki działania oraz mieć charakter dynamizujący i animacyjny, aby w ten sposób wpływać na duchową i apostołską żywotność instytutu³³.

7. REALIZACJA KOMUNII, UCZESTNICTWA I MISJI W ZGROMADZENIU SALWATORIANÓW

Przyjrzyjmy się pokrótce, jak synodalne zasady komunii, uczestnictwa i misji oraz cele i charakter kapituł są ujęte w regułach zakonnych Towarzystwa Boskiego Zbawiciela, czyli salwatorianów. Reguły te obejmują Konstytucje i Dyrektorium Generalne³⁴ odnoszące się do całego zgromadzenia zakonnego oraz Statuty Prowincjalne Prowincji Polskiej Towarzystwa Boskiego Zbawiciela³⁵. Można mówić o trzystopniowym rodzaju zarządzania: kapituły generalne, kapituły prowincjalne i zarządy domowe.

Kapituła generalna jest w sposób nadzwyczajny najwyższą władzą w Towarzystwie, a swoje uprawnienia wykonuje kolegialnie³⁶. „Jest ona – jak czytamy w Konstytucjach – szczególną okazją dla Towarzystwa, aby pod natchnieniem Ducha Świętego przebadalo swoje życie apostołskie i zakonne. Kapituła dokonuje przebadania stanu Towarzystwa i wskazuje kierunki jego życia i posługi w Kościele. Pomaga również wprowadzać ducha jedności w całym Towarzystwie. Wszystkie jej obrady prowadzone są w atmosferze modlitwy i rozważań. Do kapituły przygotowujemy się, wybieramy sumiennie delegatów i wspieramy ją naszymi modlitwami”³⁷. Kapituła może być zwyczajna, która jest zwoływana co sześć lat, lub

---

³³ B.W. Zubert, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia...*, s. 93-94; J. Wroceński, *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy...*, s. 229-232; B. Szewczul, *Znaczenie nadzwyczajnych kapituł generalnych...*, s. 46-49.

³⁴ *Konstytucje i Dyrektorium Generalne Towarzystwa Boskiego Zbawiciela*, Kraków 2022. Dalej cytuję odpowiednio: *Konstytucje i Dyrektorium Generalne*.

³⁵ *Statuty Prowincjalne Prowincji Polskiej Towarzystwa Boskiego Zbawiciela ze zmianami dokonanyimi przez XXXIII Kapitułę Prowincjalną w 2019 roku*, Kraków 2022. Dalej cytuję: *Statuty Prowincjalne*. Podobne akty prawne posiadają inne jednostki administracyjne w ramach zgromadzenia zakonnego.

³⁶ *Konstytucje* 705, 708.

³⁷ *Konstytucje* 709.

nadzwyczajna³⁸. Konstytucje określają także skład kapituły generalnej z wyliczeniem członków, którzy wchodzi do niej z urzędu, oraz delegatów wybranych przez prowincje, wiceprowincje i wikariaty (albo też ich zastępców, jeżeli delegaci sami z ważnych powodów nie mogą brać udziału w kapitule), z zaznaczeniem, że liczba delegatów jest zawsze większa od liczby członków z urzędu³⁹. Zadania kapituł generalnych i prowincjalnych Konstytucje w sposób ogólny ujmują następująco: „Kapituły uchwalają reguły (własne prawo zgromadzenia), zarządzenia (wiążące wskazania na czas kadencji danego urzędu), zalecenia (wskazówki w konkretnych sprawach na czas kadencji danego urzędu) i rezolucje (zachęty na czas kadencji danego urzędu), a w niektórych przypadkach wybierają przełożonych na różne stopnie władzy Towarzystwa. One również mają i mogą wykonywać prawo przebadania działalności tych przełożonych”⁴⁰. O bardziej szczegółowych zadaniach kapituły generalnej jest jeszcze mowa w art. 710 Konstytucji⁴¹, a zwłaszcza w Dyrektorium Generalnym⁴². Zasady uczestnictwa w zarządzaniu Towarzystwem członków po profesji wieczystej i po profesji czasowej reguluje art. 706 Konstytucji⁴³. Z kolei zasady przebiegu kapituły generalnej i realizacji jej zadań określa Dyrektorium Generalne⁴⁴ oraz regulamin przyjmowany zwykle na początku obrad.

Wytyczne dla kapituły prowincjalnej Polskiej Prowincji Salwatorianów, zarówno zwyczajnej, jak i nadzwyczajnej, zawierają art. 7:01-7:22 Statutów Prowincjalnych. Jest w nich mowa o zwoływaniu kapituły prowincjalnej, zadaniach, składzie – członkach z urzędu i członkach z wyboru, przebiegu obrad⁴⁵. Bardziej szczegółowe zasady zawiera regulamin obrad kapituły przyjmowany na początku obrad.

Zasady dotyczące struktur wspólnot miejscowych, ich zarządzania, spotkania członków wspólnoty, dyscypliny oraz regionów zagranicznych istniejących w ramach Polskiej Prowincji Salwatorianów regulują Statuty Prowincjalne i regulaminy tychże regionów⁴⁶.

---

³⁸ Konstytucje 711. *Dyrektorium Generalne* reguluje procedury przy zwoływaniu kapituły generalnej (*Dyrektorium Generalne* 7.3).

³⁹ Konstytucje 712. Art. 7.6 *Dyrektorium Generalnego* określa szczegółowe zasady wyboru delegatów i ich zastępców na kapitułę generalną.

⁴⁰ Konstytucje 707a.

⁴¹ Konstytucje 710.

⁴² *Dyrektorium Generalne* 7.20. Artykuł wylicza czternaście zadań, m.in.: dokonywanie zmian w konstytucjach i przedstawianie ich Stolicy Świętej do zatwierdzenia (a), wybór przełożonego generalnego, konsultorów generalnych i ekonomy generalnego oraz wybór innych urzędników, jeśli kapituła tego sobie życzy (e), zatwierdzanie priorytetów na następną kadencję generalatu (h), ustalenie i określenie kompetencji komisji międzynarodowych (i), określenie w jakim czasie mają się odbyć kapituły prowincjalne po kapitule generalnej w celu wypełnienia jej poleceń (n).

⁴³ Konstytucje 706.

⁴⁴ *Dyrektorium Generalne* 7.7-7.21.

⁴⁵ *Statuty Prowincjalne* 7:01-7:22.

⁴⁶ *Statuty Prowincjalne* 7:63-7:97.

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzona analiza pozwoliła na ukazanie kapituły zakonnej jako ważnej instytucji w procesie zarządzania i współodpowiedzialności w ramach poszczególnych wspólnot i instytutów zakonnych. Ma ona wielowiekową tradycję, a jej początki sięgają przełomu III i IV w., gdy w Kościele rodziło się życie monastyczne. Na przestrzeni wieków w poszczególnych zakonach i instytutach zostały wypracowane zasady zwoływania kapituł, ich przebiegu oraz kompetencji, które są zawarte w prawie własnym. Dla zilustrowania tych zasad odwołano się do zapisów zawartych w regułach zakonnych zgromadzenia salwatorianów. Prawo Kościoła powszechnego i prawo własne przewiduje kilka rodzajów kapituły. Kapituła nie jest spotkaniem przyjacielskim czy jedynie formalnym, ale jest wydarzeniem zbawczym, wydarzeniem kościelnym i wydarzeniem rodzinnym.

BIBLIOGRAFIA

- II Polski Synod Plenarny (1991-1999)*, Poznań 2001.
- Alonso S.M., *Czym jest kapituła generalna?*, „Życie Konsekrowane” 3 (2000), s. 47-52.
- Bujak J., *Nauczanie papieża Franciszka o synodalności w kontekście współczesnej refleksji teologicznej i ekumenicznej*, „Collectanea Theologica” 91,1 (2021), 51-76.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku, zaktualizowany przekład na język polski*, Poznań 2022.
- Franciszek, „*Synodalność*” konstytutywnym wymiarem Kościoła, „L’Osservatore Romano” 36,11 (2015), s. 4-8.
- Franciszek, *Wasze serca nie znają barier. Przemówienie do uczestniczek kapituły Małych Sióstr Jezusa*, Rzym, 2 października 2017, „L’Osservatore Romano” 38,11 (2017), s. 8-9.
- Franciszek, *Konstytucja apostolska Episcopalis communio o Synodzie Biskupów*, Watykan, 15 września 2018 r., „Wrocławskie Wiadomości Kościelne” 71,2 (2018), s. 18-37.
- Franciszek, *Otwarcie XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów na temat: „W stronę Kościoła synodalnego – komunია, uczestnictwo, misja”*, Watykan, 9 październik 2021 r., <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2021/october/documents/20211009-apertura-camminosinodale.pdf> [29.06.2022].
- Franciszek, *Uczestnictwo, misja i komunია to cechy charakterystyczne Kościoła pokornego. Przemówienie do Kurii Rzymskiej*, 23 XII 2022, „L’Osservatore Romano” 42,1 (2022), s. 10-15.
- Kanior M., *Monastycyzm chrześcijański: geneza, formy, cel*, „Peregrinus Cracoviensis” 1995, z. 1, s. 19-32.

- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *List do wszystkich osób konsekrowanych o drodze synodalnej* (24.06.2021), „Biuletyn Konferencji Wyższych Przełożonych Zakonów Męskich w Polsce” 73 (2021), s. 21.
- Konstytucje i Dyrektorium Generalne Towarzystwa Boskiego Zbawiciela*, Kraków 2022.
- Ku Kościołowi synodalnemu*, red. K. Wójtowicz, Kraków 2021.
- Pironio E., *Refleksje na temat kapituły w instytutach zakonnych*, „Via Consecrata” 6,1 (2003), s. 36-38.
- Rozkrut T., Znaczenie synodu biskupów dla współczesnego Kościoła, „Roczniki Nauk Prawnych” 21 (2011) nr 1, s. 227-243.
- Rozkrut T., *Synody biskupów papieża Benedykta XVI*, „Prawo Kanoniczne” 56 (2013) nr 3, s. 83-102.
- Statuty Prowincjalne Prowincji Polskiej Towarzystwa Boskiego Zbawiciela ze zmianami dokonanymi przez XXXIII Kapitułę Prowincjalną w 2019 roku*, Kraków 2022.
- Skorupa A., *Kanoniczno-prawne obszary dialogu w życiu zakonnym*, „Kościół i Prawo” 10 (23) 2021, nr 2, s. 181-194.
- Szewczul B., *Ascetyczna praktyka kapituły win w instytutach zakonnych*, „Studia Redemptorystowskie” 10 (2012), s. 476-485.
- Szewczul B., *Znaczenie nadzwyczajnych kapituł generalnych w instytutach zakonnych*, „Prawo Kanoniczne” 62 (2019) nr 4, s. 27-53.
- Wójtowicz K., *Synodalność w życiu konsekrowanym*, „Biuletyn Tygodniowy CIZ” 45 (2021), s. 2-3.
- Wroceński J., *Kapituła generalna podmiotem najwyższej władzy w instytucie zakonnym*, „Symposium” 20 (2016) nr 2 (31), s. 211-237.
- Zubert B. W., *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostolskiego*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2 cz. III, Lublin 1990.
- Zubert B., *Kapituła zakonna*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. B. Migut, Lublin 2000, kol. 674-676.